

ДРАИНАЦ

Недељко Јешић, *Циркус Драинац*, Службени гласник, Београд 2013

Године 1999. Гојко Тешић је у оквиру *ДЕЛА Рада Драинца* као девету књигу објавио *Циркус Драинац*. Како у поднаслову те књиге стоји ту се налазе „есеји, аутобиографске прозе, преписка, разговори, раззно”. Једноставно, све оно што на било који начин измиче жанровским разврставањима.

Под истим насловом најављивао је и Драинац своју последњу књигу – пред „одлазак из литературе”. Наиме, намеравао је да се посвети једној другој врсти уметничког израза. Али о томе касније.

Дакле, после једне најављиване и једне стварно објављене књиге, Недељко Јешић се определио за исти наслов.

Али, без обзира на то што ће насловом збунити читаоце и библиотекаре, морам рећи да кад год сам остављао ову књигу – тешко ју је прочитати у једном даху – тај наслов је изгледао оправдан. Јер, то о чему је писао Недељко Јешић; та Драинчева биографија јесте циркус. А у тај циркус Недељко Јешић је покушао да унесе мало реда...

Долазим у искушење да поново читам *Циркус Драинац*, али сада само тражећи најављене књиге Раке Драинца. Било би ту „текста” за читаву једну страницу... (Увек је био пун планова: најављивао је редовно нове књиге – о часописима да и не говорим! – понекад је желео да те књиге пише и у две руке. На пример, маштао је о роману *Падови*, који би написао заједно са Миланом Јовановићем Стоимировићем.) Било је ту и драма, епова, новела и пикантних прича, трагедија, позоришних представа, свега... Набројаћу их на прескок: *Приче из раја*, *Гробница живој леџи*, *Песме једне скијалице*, *Долазим са предграђа*, *Заједничка жена*, *Кабина на Пенсилванији*, *Халејева комета*, *Удаћа жена*, *Азил за бескућнике или Универсална радионица мртвачких сандука Русин а.д.*, *Прва књига мога живота*, *Кућа број 3* и да не набрајам више. А тек путовања! „Створи се тамо где пожели”, како је то забележио Недељко Јешић. Или, како би то рекао сам Раде Драинац у тексту „А ргорос”: „И коса ми је сањала.” Да ли је било већег маштара у српској књижевности?

Има ту акробација, скокова, бацања, свађања, гутања вагре, надмудривања, игре на трапезу, свега као у правом циркусу. Необичан је књижевни јунак Недељка Јешића и Рада Драинца – Раде Драинац. Али, не милује га Недељко Јешић док о њему пише. Мада морамо признати – отима му се Раде Драинац.

Но, кренимо каквим-таквим редом. Писао сам о претходним књигама Недељка Јешића и сада пред овом трећом већ тражим оно што је заједнички именитељ за све три књиге. (Писао је Јешић о младом

Црњанском и о Тину Ујевићу и Београду. У књизи о Тину, као да је најавио и књигу о Драинцу.) То је најпре урођена акрибичност. (Никако не вулгарна акрибичност!) Дакле, све се проверава – чак и лекарски налази (показало се да је та провера сврсисходна када је Драинац у питању)... Животу писца прилази се са разних страна: угао документа, тадашња штампа, угао учесника неког догађаја, каснија сведочанства, сачувана преписка, али и оно што је посебно важно када је Драинац у питању – проста провера из угла вероватног! Ухватио га је тако Јешић на делу: написао је Драинац репортажу из места у којем није био!

(Наравно, каква би то била књига коју је Јешић написао, а да нема прештампаних „новооткривених” текстова.)

Оно, пак, што је занимљиво јесте да и Црњански и Ујевић и Драинац имају објављена сабрана дела – или, у најбољем случају, да будемо прецизни Дела. И осуђен је Јешић на рат са приређивачима тих дела. (Најмање ратује – или и не ратује уопште – са приређивачем *Дела Рада Драинца!*)

Наравно, нису све књиге писане из истог угла. У књизи *Млади Црњански* Јешић је више окренут литерарном тексту Црњанског; у књигама о Ујевићу и Драинцу чиста биографија је понекад у првом плану (мада се литература никада не напушта)... И ту сада долазимо можда и до најважније заједничке тачке ових књига. А то је да је Недељко Јешић редовно на страни литературе. Против је Црњансковог сваштарења; противи се Тиновом беспосличарењу; од Драинца очекује концентрисан рад на литератури и одвајање од хипертрофираног егоизма, да га тако назовемо. (Говори Јешић о раскомоћеном и провокативном Драинчевом писању, с наметљивим експонирањем себе. А то експонирање било је вишеслојно: или се разметао својим познанствима с највећим уметницима света, или је био вођа неког покрета или су биле важне његове реминисценције.) Из тога да је на страни литературе ниче и оно због чега волим да читам књиге Недељка Јешића – а то је прецизан вредносни суд! Кад Јешић каже да је нека песма слаба или да је нека репортажа успела, и кад то илуструје неким одломком – ту вам остаје само да се сложите! Једноставно, не потура вам се ништа лажно: нема преваре у биографији овог пустолова и маштара – чија је читава биографија саткана од ситних превара. Али те ситне преваре (писање репортаже из места у којем није био; лажна уверења о болести; хвалисање измишљеним пријатељствима; лагање женама; позајмљивање новца и читав низ других марифетлука, којима се и Јешић подсмева – врхунац је оно што је Драинац писао о балету!) као да нас воде ка аутентичном Драинцу, који све то потиरे. (Никада се лажно није представљао, записаће о Драинцу Милан Јовановић Стоимировић. Не би требало заборавити да је Драинца посебно, уз модернисте, волео Бора Станковић.)

Необична је отуда ова књига. Топла, драга и несретна. Биографија Драинчева испричана је онако како се биографије пишу: од почетка ка крају. Биографија има свој ток (чини га и много рукаваца, који иду напред па назад, јер се некад чују и различите верзије); има своје главне јунаке – и мушке и женске ликове – своје градове... Има успона и падова у животу човека. Моћан је почетак те биографије – једна од рођака Рада Драинца, као библијска Јудита, нуди своје тело – прецизније, део свога тела – и ножем осигурава прелаз преко границе...

Можда би било паметно задржати се најпре на градовима Раке Драинца. Београд, Париз, Загреб, Скопље, Софија, Шабац... Шабац често посећује – у интервалима – у питању је жена из Београда која се тамо одселила са мужем... (Записаће Милан Јовановић Стоимировић да је Драинац „више гоњен од жена, него оне од њега“; али, додајем, није баш јако бежао од њих. Недељко Јешић је подвукао разлику у бoемској хигијени између Тина Ујевића и Рада Драинца: овај други је волео жене па је морао да води рачуна о хигијени...) У Софији је кратка и бурна романса са једном бугарском песникињом (да ју је упознао две деценије раније можда се не би ни ратовало против Бугара – толико је све то егзалтирано)... У Београду је највише боравио и за Београд су везани сви његови животни успони и падови: чак се може говорити и о једном мирном, али и о једном славном периоду у његовом животу... (Мислим на године када је новинар *Правде* и на годину када је, после збирке *Бандић или ђесник*, коначно признат као песник. Нисам истакао како је Драинац утицао на позоришни репертоар Београда, али и Скопља, док је тамо у војсци. Мада неће Јешић прећутати ни како је Драинац писао о балету. Али, нећу то цитирати овде!) Париз га је опио, али сумњам да ће се икада тачно сазнати кога је стварно упознао у Паризу... Загреб га је у више наврата лепо примао, али је Драинац увек журио назад... И коначно Скопље, у које углавном одлази зими, у којем има и закониту жену (мало реда у животу пустолова)... Чини ми се да је тај део о Драинцу и Скопљу можда и најслабије обрађен. Наиме, нема важне (постхумно објављене) књиге Милана Јовановића Стоимировића *Ланче Смедеревац* у којој је Драинац један од главних јунака. Долазим у искушење да препричам анегдоту о Драинчевом покушају самоубиства. Попио је отровну пилулу коју му је, ако ме сећање не вара, за лепе паре продао управо Ланче Смедеревац. Читаоцима је јасно да му је спадало, Ланче Смедеревац, продао пилулу за миран и дуг сан. Али не онолико дуг колико је Драинац, у том тренутку, желео. Узгред, Милан Јовановић Стоимировић је предвиђао Драинчеву смрт, јер је овај живео „скроз неуредним и непаметним животом“, и трудио се Стоимировић да унесе мало реда и мало практичне памети у Драинчев живот. (А видимо да је ред у Драинчев живот унео тек Недељко Јешић овом књигом.)

И када смо већ код Скопља, вратимо се ненаписаној књизи *Циркус Драинац*... Требало је да то буде Драинчев опроштај од литературе, јер је намеравао да се бави сликарством. Чини ми се да о том делу Драинчеве стваралачке личности Недељко Јешић није писао. (Већ сам написао да је Јешић увек на страни литературе!) Али, можда ми је део о сликарству и промакао. Јер из циркуса Драинац човек излази са благом вртоглавицом и лепим пијанством.

Не сме се заборавити ни уводно поглавље „Пут до ове књиге”. Не само што је Недељко Јешић прецизно описао своје студије књижевности – у којој је књижевности врло мало било – већ је испричао причу и о нашем односу према људима... Али, да не откривамо превише. (Узгред, као да се изгубио део текста ове књиге, неки оглас је нестао негде између 478. и 479. стране: једноставно, Драинац ни ту није имао среће.)

Миливој НЕНИН